

Täna, nagu ka viimase seitsme aasta jooksul igal 20. augustil, kogunevad siia Kadrioru roosiaeda Eesti kirjanikud, heliloojad, ajakirjanikud ja arhitektid. Ja paljud teised loojad. Ja kunagised teisitimõtlejad. Ja toonase Ülemnõukogu liikmed ning Rahvarinde ja Eesti Kongressi tegijad, keda täna nimetaksime vabakonnaks.

Me oleme siin, et pühitseda meie iseseisvuse taastamist 23 aastat tagasi. Täpsemalt, meie ja meie kolleegide panust meie iseseisvuse taastamisele perioodil, mis kulmineerus 20. augustil 1991. aastal Eesti iseseisvuse taastamise väljakuulutamisega.

See oli pika töö kulminatsioon. Erinevalt enamikest saatusekaaslastest suutis Eesti taastada oma iseseisvuse demokraatliku riigina. Iseseisvus ei tulnud meile ootamatult, nagu paljudele teistele. Kuidas ja mida teha, oli eestlastele ammu selge, isegi kui need tulevikuvisionid olid väga erinevad.

Osa hädadest, mida me täna näeme oma kunagiste saatusekaaslaste puhul, tulenevadki sellest, et need leidsid end iseseisva riigina ootamatult. Olemata mõelnud sellele, mida kätte kukkunud vabadusega peale hakata.

Meie teadsime. Eesti Kongressis, Rahvarindes, IME programmis, Noorte Foorumis, Loomeliitudes olid debatil käinud juba mitu aastat. Me teadsime, et Eesti Vabariik tuleb taastada, mitte mingit uut moodustist luua. Teadsime, et on vaja oma raha. Et on vaja liikuda Lääne suunas. Et tuleb taaslõimuda Euroopaga, meie oma kultuuri hälliga. Kõik see oli selge ammu enne 20. augustit 1991.

Mistap ilmselt tunne, et see, et kõik läks nii õnnelikult nagu läks, oli iseenesest mõistetav. Me teadsime ette, kuidas meie riik peaks välja nägema. Võib-olla naiivseltki perfektsust nõudes. Eesti riigist pidi saama sõna- ja muude vabadustega demokraatlik õigusriik. Nagu Läänes. Nagu päris.

Seda pidasime enesestmõistetavaks. Nagu ka seda, et elame vabal maal.

Et sellise riigi loomine võtab aega, et ei olegi nii kerge taastada kalasupist akvaariumi, nagu ütles Solidarnosci aktivist Adam Michnik. Seda me ei mõistnud kohe. Arvasime, et oma rahaga oleme ühtäkki sama rikkad kui me põhjanaabrid.

Me pidasime kõike iseenesestmõistetavaks. Sedagi, et koguneme siin tähistamaks 20. augustit.

Kuid tänane kohtumine on alles kaheksas. Varem seda päeva siin ei tähistatud.

*

Viimastel kuudel adume aina selgemalt, et kõik pole üldse nii enesestmõistetav.

Ma ei mõtle ainult seda, mida me ise saavutasime. Ma mõtlen ka olukorda, mis võimaldas seda saavutada.

Juba läinud aasta lõpul, vaadates, mille vastu ukrainlased Maidanil protesteerisid, nägime, et mujal on teisiti läinud. Olime vaikselt täheldanud, kuidas paljudes riikides sõnavabadus, ja teisedki vabadused, millega meie oleme ühe põlvkonna vältel ära harjunud, on tasapisi tasalülitatud. Isegi tasane protest on raudrusikaga maha surutud.

Rääkimata viimase nelja kuu sündmustest. Oleme pealt vaadanud, kuidas kogu viimase poole sajandi enesestmõistetavad arusaamad julgeolekust on maha tallatud. Purustet.

Terminid nagu agressioon, okupatsioon, seadusetus, sõda on äkki taas täiesti aktuaalsed.

Liberaalne demokraatia, Eesti paleus läbi aastate, pole enam endastmõistetavalt hea asi. Pole isegi Euroopa Liidu sees, kui vaatame viimaste Euroopa Parlamendi valimiste tulemusi või mõne Euroopa liidri väljaütlemisi.

*

Ma tean, ma kuulen, ma tunnetan, et ollakse mures.

Osa sellest murest on asjata üles kõetud – näiteks arutute artiklitega sellest, kes meie sportlastest sobiksid okupatsiooni tingimuses Vene koondisesse.

Aga suur osa meist tunnevad muret, sest me tunnetame äkki oma tsivilisatsiooni haprust, meie edu ja heaolu haprust. Seda tunnet lisavad meie vanavanemate ja vanavanavanemate lood sellest, kuidas ja kui kiirelt kõik ükskord kadus. Ja mis sellele järgnes.

Sellele lisandub vaikne teadmine, et kui peaks tulema järgmine kord, siis meie veerand sajandit kestnud narratiiv laulvast revolutsioonist, kus rahumeelne vabakonna, kultuuriinimeste ja poliitikute ühistegevus tõi meile vabaduse, seekord vist enam ei töötaks.

Eelmine kord oli meil vastas suuresti ise Lääne poole vaatav valitsus. Mis hoolimata Leedus ja Lätis toime pandud veretöödest ei vastandanud end Läänele.

Nüüd leiame enda kõrval Lääne põhiväärtustega vaenujalale asetunud ideoloogia.

Sallivus, vabad valimised, riigi ja kiriku lahusus, sõnavabadus, kogunemisvabadus olla degeneratsioon. Vene meedia taandumine vaba ajakirjanduse põhimõtetest sunnib seda valdkonda täiesti uue pilguga vaatama.

Kirikutegelased õnnistavad tapariistu. Ideoloogid kutsuvad üles muulaste, antud juhul ukrainlaste tapmisele. Kultuuritegelase staatus ei päästa. See hoopis põhjustab kadunuks jäämist, nagu äsja nägime ühe Ukraina režissööri ja kunstniku puhul. Ukraina keele õpetamist keelustatakse, nagu juhtus Krimmis läinud nädalal.

Sellele kõigele ässitab ja selles lööb kaasa kultuuriintelligents. Mida osutas äsja nähtud lenieriefenstahlilik nn biker show Sevastopolis. Tõeline Gesamtkunstwerk.

Ehk siis: mis tõi meile vabaduse, see teist korda enam ei too.

*

See kõik paneb meid uue olukorra ette, mis ei ole normaalne ei idas ega läänes.

Kuidas peab haritud, loov intelligents ja Lääne väärtusi hindav rahvas käituma, kui su naaber kuulutab need väärtused anateemiks? Kui see, mida meie hindame kõige rohkem, on kellegi teise kulturkampfi ideoloogiline vaenlane?

Mõnitav suhtumine stiilis "eks me siis laula atsih-aitsah" kõlbab toitma kerglast kollast sapisust, aga elu on inimestele, peredele ja lastele tõsisem asi.

Oleme viimase poole aasta jooksul näinud, et Eesti järjekindel ponnistus täita NATO kaitsekulutuste kohustust polegi võib-olla nii ilkumisväärne. Üleolev suhtumine psühholoogilisse kaitsesse ei tundugi arukas, nähes, kui jõhkral ja massiliselt treitakse maailma avalikkusele valesid Ukraina kohta.

Tähendab, ootamatult ja dramaatiliselt muutunud keskkond me ümber sunnib meid ümber hindama seda, mida pidasime endastmõistetavaks. Isegi igavaks.

Äkki tuleb arusaam, et see maailm, milles me elame, ei pruugigi olla igavene.

Et võib-olla tuleb ise panustada selle säilitamise nimel.

*

Mida peaksime selles olukorras tegema? Nüüd näeme kõik, ka need, kes seda varem ei mõistnud, et NATO-l on mõtet. Et kaitsesse investeerida on tark.

Me saame aru, et liberaalse demokraatia väärtusi tuleb hinnata kui meie enda loodud privileegi. See pole midagi, mis on olemas niikuinii ja niisama.

Me näeme, et me kõrge koht maailmas just vabaduse osas on päris. Ja me vist oleme hakanud seda nüüd pisut tõsisemalt hindama.

Ma kutsun teid üles mõtlema, mida tähendab avatud ühiskonna ja demokraatia kaitse praegu. Mida saame teha, et tunneksime end kindlamalt nüüd, kui ajalugu on taas pead tõstmas. Ajalugu, mis on meie rahva ja kultuuri vastu nii julm olnud.

Ise arvan, et me saame palju teha. Eeskätt olla sallivamad. Me väiksus on eriti tunda, kui meid ähvardatakse maa pealt ära pühkida – sedagi saime lugeda vaid nädal tagasi.

Meil pole vaja lahterdada omaenda rahvast õigeteks ja teisejärgulisteks. See on täiesti arusaamatu, eriti praegu, kui peaksime oma kaasmaalasi hõlmama, mitte eemale jätma. Samuti, kui vabadus on ohus, siis ei küsita, kes on su partner kodus.

Ja igaüks meist, kallid sõbrad. Praeguses olukorras on vihkamine tarbetu luksus, haarakem võimalusest sellest üle saada. Kui horisondil on tont teab mis pilved, leppigem ära nendega, kellega oleme viimase 23 aasta jooksul riidu läinud. Palugem vabandust neilt, kellele oleme liiga teinud. Vastakem neile, kes meile liiga on teinud. Leppigem ära.

Ja mõelgem sellele, mida igaüks ise saab teha selle palju ja liiga kergemeelselt kirutud riigi heaks, mis on võimaldanud meil kõigil nautida seda, mida Eesti rahvas on liiga vähe saanud nautida: vabadust.

Mõelgem ka Kaitseliitu ja Naiskodukaitsesse astumisele. Või mistahes Eestit arendavasse seltsi või seltsingusse. Viimased veerandsada aastat on oma riigi olemasolu andnud meile kõigile nii palju enneolematuid võimalusi.

Mõelgem, kuidas midagi tagasi anda.

Kui me ise omaenda loodud riiki ei hinda ega väärtusta, maksame kõik ränka hinda.

Kaitskem Eestit.

Elagu Eesti!

*

Ja veel.

Head sõbrad.

Igal 20. augustil oleme siin Kadriorus tänanud neid, kes on olnud peategelased Eesti iseseisvuse taastamise loos: Tallinna Teletorni kaitsjad augustiputši ajal, Lagle Parek ja Heinz Valk, iseseisvusmeelne ülemnõukogu, toonane ajakirjandus, muinsuskaitse liikumine, Jüri Leesment ja Alo Mattiisen.

Just nüüd, suve lõpus 2014, on õige aeg ja koht anda 23 aastat tagasi Toompead kaitsnud rahrust lõigatud kivi tänuks ja tunnustuseks Kaitseliidule.

Isamaaliste meeste vabatahtlikkusest taassündinud Kaitseliit on veerand sajandiga kasvanud mõttekaaslaste ühendusest tugevaks ja hästikorraldatud riigikaitselikuks organisatsiooniks. Eesti kodanike vaba tahe on aga jätkuvalt Kaitseliidu selgrooks. See on üheks heidutuseks võimalikule agressorile.

Kaitseliit on meie kõigi organisatsioon, riigikaitse on meie kõigi asi. Siin ei loe kellegi staatus või tunnus, tähtis on soov ja oskused osaleda oma riigi kaitsmises. Ma tänan teid kõiki, head Kaitseliidu taastajad, tänased kaitseliitlased ja Kaitseliidu allorganisatsioonide liikmed.

Mul on hea meel, et teie seas on palju kultuurirahvast – ajakirjanikest filmilavastajateni, näitlejatest kirjanikeni. Aga tõepoolest, tõhus riigikaitse vajab head väljaõpet, kaasaegset varustust ja relvastust, elanike kaitsetahet ning paraja annuse strateegilist loominguilisust.

Seepärast, kaitseliitlased Jaan Tätte ja Raivo E. Tamm, võtke vastu tänukivi ja viige see Kaitseliidu peastaapi.